

David Kovařík

Likvidace pohraničních obcí a osad na Novobystřicku po roce 1945¹

V 50. letech 20. století došlo k vysídlení a následnému zbourání několika stovek obcí, osad, samot a dalších hospodářských, kulturních nebo turistických objektů, které se nacházely v těsné blízkosti státní hranice s Rakouskem a se Spolkovou republikou Německo. Také v jindřichohradeckém okrese, kde jižní hranice sousedí s Rakouskem, tomuto osudu neunikla řada příhraničních vesnic. Na Třeboňsku byly zlikvidovány obce Kunšach, Nová Ves u Klikova, osady Krabonoš, Spáleníště a Londýn a řada samot a turistických objektů převážně v okolí Staňkovského rybníka. Na Dačicku byla srovnána se zemí osada Leštnice. Nejvíce vysídlených a následně zlikvidovaných obcí a osad se nacházelo v oblasti Novobystřicka, tedy na území původního jindřichohradeckého politického okresu. Byly to obce Mnich u Nové Bystřice, Staré Hutě, Romava, Rajchěřov, Košťálkov a Kuní s osadami Dětríš, Košlák a Pernárec a další dvě menší osady Obora u Nové Bystřice a Nové Mlýny u Peršláku.

V této studii bude zaměřena pozornost především na proces zániku obcí a osad v oblasti mezi Novou Bystřicí a Starým Městem, kde se nacházelo nejvíce postižených vesnic. Je třeba připomenout, že k této problematice již existuje několik uveřejněných studií a publikačních výstupů, které se však spíše věnují mapování současné situace, a to jak z hlediska průzkumu aktuálního stavu a hledání dochovaných reliktnů,² tak i třeba poměrně specifickému výzkumu fauny a flóry na místě zaniklých vesnic.³ Z hlediska samotné problematiky vysídlení a likvidace postižených vesnic se pak nejvíce sledované látky přiblížila ve svých pracích Dana Pačísková.⁴

Přestože k likvidaci výše uvedených obcí a osad došlo až na počátku 50. let v souvislosti s prováděnými opatřeními k zajištění státní hranice, objevovaly se návrhy a úvahy na zrušení některých příhraničních vesnic již krátce po válce. Hlavním důvodem však v této době ještě nebyla otázka zajištění hranic, ale skutečnost, že řada vesnic byla po roce 1945 téměř opuštěna, neboť původní německé obyvatelstvo bylo vysídleno za hranice a noví osadníci se do příhraničních vesnic příliš nehrnuli. Například v obci Rajchěřov nebyl ještě v roce 1947 ani jeden obyvatel.⁵

Z důvodů nedostatečného osídlení řady příhraničních obcí a značné roztroušenosti obytných domů a zemědělsky obhospodařovaných pozemků jednalo již od října 1945 ministerstvo zemědělství (MZ), Osidlovací úřad (OÚ) a příslušné zemědělské referáty Okresních národních výborů (ONV) ve věci případného zalesnění některých málo osídlených

obcí v blízkosti státních hranic. 28. prosince 1946 vydaly Fond národní obnovy (FNO) a OÚ seznam neosídlených a částečně osídlených obcí, připadajících v úvahu pro úplné nebo částečné zalesnění. Z jindřichohradeckého okresu byly v seznamu k částečnému zalesnění navrženy obce Vitíněves, Pomezí, Rajchěřov a osada Filipov, k úplnému zalesnění zatím žádná.⁶ V pozdějším příkazu MZ z 18.července 1947 byly návrhy na částečné zalesnění rozšířeny také na obce Romava a Staré Hutě.⁷

Otázkou zalesnění pohraničního území v okrese Jindřichův Hradec se zabývala nejprve 28. srpna 1947 porada konaná v kanceláři katastrálního úřadu v Jindřichově Hradci a poté byla záležitost znovu projednána 25.listopadu 1947 na jednání 9. odboru MZ, jehož se účastnily vedle místních úředníků také zástupci hlavního štábu ministerstva národní obrany (MNO), OÚ, Státních lesů a pracovník osidlovací komise MZ v Jindřichově Hradci ing. Pasák. Na jednání bylo poprvé dohodnuto úplné odstranění několika obcí a osad v okrese. Konkrétně se mělo jednat o Romavu a Staré Hutě, jejíž obyvatelé měli být přestěhováni do sousedního Rajchěřova a o samoty Gabrielka u Starého Města, jejíž obyvatelé se měli přestěhovat do Košťálkova. Návrh na úplné zalesnění katastru Romavy a Starých Hutí přitom vzešel od zástupce MNO z důvodu, že plocha obcí tvoří výběžek do území Rakouska a leží přímo na hranicích státu.⁸ Volba Rajchěřova jako obce vhodné pro zachování a dosídlení obyvateli okolních vesnic byla zdůvodněna, že komunikačně a terénně navazuje na již plně osídlenou oblast novobystřického výběžku, které tvoří mj. obce Návary, Veclov, Košťálkov, Kuní, Pernárec a Staré Město.⁹

Přesídlovací akce do Rajchěřova byla připravována bez toho, aby se místní obyvatelstvo mohlo k této záležitosti vyjádřit. Většina obyvatel z obou postižených obcí nebyla navíc o tomto opatření dopředu vůbec informována. Dokonce ani předseda Místního národního výboru (MNV) v Romavě František Halada nebyl o chystaném vysídlení obce včas vyrozuměn, a proto zaslal 13. ledna 1948 na ONV dotaz k této záležitosti. Ve své zprávě uvádí : „Poslední dobou se rozšiřuje zpráva a nejvíce od úředníků ONV a NPF (Národní pozemkový fond, pozn.aut.), že obec Romava bude zlikvidována a přestěhována do Rajchěřova. Tato zpráva zneklidňuje zdejší občany, neb každý již si zde zařídil a zařizuje hospodářství po svém a stará se o jeho zlepšení. Dne 12.1.48 byli zdejší občané v J. Hradci u ing. Marka ohledně rozdělení půdy a on jim řekl : Co ještě chcete, Romava se celá přestěhuje do Rajchěřova. Tímto rozšiřováním se bere chuť k práci, kdyby se tak mělo státi, nevím kolik občanů z Romavy by šlo dobrovolně do zpustlého Rajchěřova.“¹⁰ V odpovědi, kterou romavskému starostovi zaslal zemědělský referent ONV Otakar Němec, bylo sděleno, „že dosud není žádného nařízení ve zmíněné záležitosti jak ze strany zdejšího ONV, tak úřadů

nadřízených. Záležitost bude ta předmětem jednání mezi osídlenci samotnými a zástupci OÚ a ONV. K uskutečnění by došlo jen za naprostého souhlasu tamních občanů osídlenců.“¹¹

Dalším úředním jednáním ve věci „zalesnění obcí“ bylo sepsání protokolu 15. června 1948 v kanceláři osídlovací komise MZ v Jindřichově Hradci za přítomnosti zástupců MNO, MZ, ONV, OÚ, místní vojenské posádky, okresní rolnické komise a Státních lesů. V protokolu bylo stanoveno přesné vymezení ploch určených k zalesnění a předání podniku Státní lesní správy v Jindřichově Hradci. Den předtím 14. června 1948 bylo za přítomnosti shora uvedených zástupců vykonáno pochůzkou v katastrech Staré Hutě, Romava a Rajchěrov místní šetření. S konečnou platností bylo rozhodnuto o úplném zalesnění obce Staré Hutě s tím, že bude ponecháno pět budov pro ubytování lesních dělníků a dvě hájenky pro lesní správu. Šest rodin, které se v obci ještě nacházely se mělo přestěhovat po skončení podzimních sklizní do Rajchěrova, Návar nebo Kebharce. Jedna rodina měla být z důvodu státní nespolehlivosti vystěhována do vnitrozemí. Také celé katastrální území Romavy mělo být zalesněno a předáno lesní správě s výjimkou budovy školy, o kterou projevila zájem rybníční správa s úmyslem zřídit zde baštu při chovném rybníku. V jednání zůstávala možnost zachování dalších tří objektů v případě, že bude v místě zachována stanice finanční stráže. K přesídlení bylo připraveno osm rodin.¹²

27. prosince 1948 ustavil ONV na návrh Okresního akčního výboru Národní fronty v Jindřichově Hradci správní komisi pro správu politických obcí Rajchěrova, Romavy a Starých Hutí se sídlem v Rajchěrově. Tímto rozhodnutím přestaly obce Staré Hutě a Romava fakticky administrativně existovat. V pravděpodobně posledním úředním dokumentu, odeslaném ze Starých Hutí 18. prosince 1948, napsal zdejší předseda MNV Josef Dočekal okresnímu úřadu následující zprávu : „Oznamuji Okresnímu národnímu výboru v Jindřichově Hradci, že zdejší zemědělci jsou již všichni přesídlení do vedlejších obcí. Následkem vystěhování zdejších zemědělců, jest konec Místního národního výboru, konec Akčního výboru, konec Místní vyživovací komise atd., zkrátka obec je prázdná.“¹³

Pro další vývoj námi sledovaných území však hrála nejdůležitější úlohu snaha poúnorového komunistického režimu o zajištění a neprostupnost státní hranice na Západ, což byl také případ pohraničního území na Jindřichohradecku. Dříve než se začneme věnovat rozhodujícímu a tragickému završení existence obcí a osad v blízkosti státních hranic je třeba připomenout, že k 1. lednu 1949 došlo k novému státoprávnímu uspořádání československého státu a s tím spojené reorganizaci dosavadních okresů. V námi sledované oblasti bylo území rozděleno do dvou okresů. V jindřichohradeckém okrese zůstala Nová Bystřice s okolím, prostor od Starých Hutí po Staré Město byl připojen k okresu Dačice. Navíc nové krajské

zřízení oddělilo území jindřichohradeckého okresu, které spadalo pod Českobudějovický kraj, od dačického okresu, který byl součástí Jihlavského kraje.

1. dubna 1950 bylo po celé délce hranic se západním Německem a s Rakouskem zřízeno hraniční pásmo s řadou omezujících opatření.¹⁴ O rok později, 28. dubna 1951 vydalo ministerstvo národní bezpečnosti „Ustanovení o pohraničním území“.¹⁵ Jednalo se o směrnice, ve kterých se mimo jiné rozdělovalo dosavadní hraniční pásmo do dvou kategorií – na zakázané a hraniční pásmo. Zakázané pásmo představovalo území, jehož vnitřní hranice se mohla nacházet až 2 kilometry od státní hranice a v tomto prostoru nesměl nikdo bydlet ani do něj vstupovat s výjimkou příslušníků PS, kteří zde konali službu. Jen výjimečně mohli do tohoto prostoru vstoupit lidé, avšak na zvláštní propustku do ZP a za doprovodu PS. V námi sledované oblasti vykonávala strážní službu rota PS Nová Bystřice¹⁶

V hraničním pásmu se ocitly v jindřichohradeckém okrese obce Nová Bystřice, Peršlák (Nový Vojířov), Smrčná, Sedlo, Lhota, Hradiště, Krampachy (Potočná), Číměř, Vyšpachy (Bílá), Albeř, Žiřpachy (Blato), Artoleč a Klášter. Z bývalého hradeckého okresu, které nyní spadalo pod dačický okres postihlo hraniční pásmo obce Dobrotín, Filipov, Kebhárec (Skalka), Návary, Peršláček (Podlesí), Staré Město a Veclov. V užším zakázaném pásmu se na území jindřichohradeckého okresu nacházely obec Mnich a osada Obora u Nové Bystřice, dále část obce Peršlák s místní částí Nové Mlýny a několik domů v obci Smrčná. Daleko větší postih mělo zakázané pásmo pro obce v dačickém okrese, kde se nacházely Dětříš, Košlák, Košťálkov, Kuní, Pernárec, Rajchěřov, Romava a Staré Hutě.¹⁷

Ačkoliv vyhlášení zakázaného pásma proběhlo v dubnu 1951, praktická realizace tohoto opatření proběhla na Jindřichohradecku teprve ve dnech 11. - 15. listopadu 1951, kdy došlo k vytýčení zakázaného pásma a instalaci informačních tabulí o zákazu vstupu do této oblasti. Zároveň došlo k zorání a upravení pozemků na ochranný pás v délce 6 metrů. Opatření vyvolala značný rozruch mezi místním obyvatelstvem, zejména v obcích Peršlák, Smrčná, Mnich a Artoleč. Při tvoření ochranného pásu byly totiž také zorány již oseté pozemky, což vyvolalo značnou nelibost místních zemědělců. Na ONV v Jindřichově Hradci docházely stížnosti „že se něco v pohraničí PS útvarem provádí a že o ničem občané nevědí“. Rozruch nastal pochopitelně zejména v obci Mnich, která byla celá zahrnuta do zakázaného pásma, neklid byl patrný také v sousední obci Smrčná, kde se roznesla zpráva, že část obce se musí vystěhovat, nikdo neví kam a co s nimi dál bude. Obec Peršlák měla v zakázaném pásmu 12 ha neposekaných luk a její občané se proto domáhali vstupu na tyto louky, jinak prý nebudou mít čím krmit dobytek. Na mnoha pozemcích v zakázaném pásmu byly rovněž nesklizené brambory.¹⁸

Stížnosti místních obyvatel nabyly takového rázu, že se jimi začaly zabývat ONV v Jindřichově Hradci a okresní organizace KSČ. Bylo rozhodnuto vyslat do postižených oblastí tříčlennou komisi, vedenou předsedou ONV Novákem, bezpečnostním referentem Eliášem a předsedou okresního výboru KSČ Bláhou, která měla na místě zjistit situaci. Komise se také zastavila na PS útvaru v Nové Bystřici, kde jednala o nastalých opatřeních se zástupcem místního velitele. Přitom si stěžovala na špatnou informovanost lidové správy ve věci zřízení zakázaného pásma, které způsobuje neklid mezi obyvateli příhraničních obcí. K tomu však zástupce pohraničnicků sdělil, že se jedná o přísně tajný rozkaz a že není povinen o těchto opatřeních lidovou správu informovat. Situaci dobře vystihuje hlášení okresního velitele Státní bezpečnosti v Jindřichově Hradci, který svým nadřízeným orgánům napsal : „Při zřízení zakázaného pásma vznikají nyní mezi obyvateli dohady co bude s pozemky, které mají obdělávat, když na ně nesmí a ti co se mají vystěhovat, že neví kam a že nic není připraveno. Zrovna tak se domnívají i funkcionáři lidové správy a strany KSČ.“¹⁹

Dalším opatřením bylo vystěhování všech osob ze zakázaného pásma a státně nespolehlivých osob z hraničního pásma a to na podkladě výnosu ministerstva vnitra (MV) ze dne 12. listopadu 1951.²⁰ Osoby spolehlivé mohly ze zakázaného pásma přesídlit podle své volby buď do hraničního pásma nebo do kterékoliv jiné oblasti státu. Nespolehlivé osoby ze zakázaného i hraničního pásma se musely vystěhovat úplně z pohraničního okresu. Nejprve se měly přesídlit „nespolehliví“ z hraničního pásma, aby tak uvolnily místo lidem opouštějícím zakázané pásmo, kteří nehodlají přesídlit do vnitrozemí. Organizačním zajištěním přesídlovací akce byla v každém okrese pověřena komise složená z předsedy místního ONV, bezpečnostního referentem a okresního velitele národní bezpečnosti. Tato komise určovala kategorie spolehlivých a nespolehlivých osob, musela vypracovat plynulý přesídlovací plán, pomáhat při vyhledávání nového bydliště a zaměstnání a přesvědčovat přesídlence o nutnosti tohoto opatření. Pro přesídlence měl být zajištěn byt a nové zaměstnání. Měly se rovněž hradit veškeré náklady se stěhováním a poskytnutí přiměřeného odškodnění. Výnosem ze dne 31. března 1952 byly vydány pokyny pro odškodnění za majetek zanechaný přesídlenci při jejich přemístění.²¹

V jindřichohradeckém okrese probíhalo přesídlení obyvatelstva ze zakázaného pásma koncem roku 1951 a v jarních měsících roku 1952. Z obce Mnich, která celá podléhala vysídlení vystěhováno 23 rodin (123 osob) do sousedních obcí v hraničním pásmu a 17 osob, označených jako státně nespolehlivé, vystěhováno mimo jindřichohradecký okres. Z dalších obydlených oblastí zakázaného pásma bylo vysídleno 6 rodin (21 osob) ze Smrčné, 1 rodina (4 osoby) z Peršláku a 4 rodiny (12 osob) z Obory u Nové Bystřice.²² Místní funkcionáři na

počátku 50. let také vážně uvažovali o úplném vysídlení obce Peršlák, kde se měly nacházet podle jejich sdělení čtyři pětiny nespolehlivého obyvatelstva, hlavně neodsunutí Němci a osoby ze smíšených manželství, starousedlíci, cizí státní příslušníky apod. Návrh na vysídlení byl dokonce podán na KNV v Českých Budějovicích a poté podstoupen k posouzení na MV, které vydalo souhlas k vysídlení.²³ Přestože nakonec k takto drastické situaci nedošlo a obec se udržela, bylo z Peršláku jenom během roku 1951 vystěhováno 18 rodin (70 osob) do vnitrozemí.²⁴

V dačickém okrese probíhalo, jak již bylo uvedeno, vysídlování obyvatelstva od roku 1948 nejprve v Romavě a Starých Hutích. Po zřízení zakázaného pásma se k nim přidali obyvatelé Rajchérova, Košťálkova, Kuní, Dětršíše, Pernárce a Košláku. Bezpečnostní referent ONV v Dačicích nejprve informoval o chystaném opatření funkcionáře z postižených obcí a vysvětlil jim politické a bezpečnostní důvody, které vedly k tomuto opatření. Místní funkcionáři, většinou předsedové MNV a předáci místních stranických organizací měli poté za úkol připravit seznamy přemísťovaného obyvatelstva a zjistit možnosti jednotlivých rodin ve věci stěhování a zajištění nového bydlení.²⁵ Jaká přitom panovala nálada mezi obyvateli, z nichž někteří se museli již podruhé během krátké domy stěhovat (viz. Rajchérov), si můžeme domyslet.

Ve všech postižených obcích se konala veřejná schůze, kterých se účastnil také bezpečnostní referent ONV, zástupci útvaru PS, Státních lesů a Státních statků. Zástupce ONV vysvětlil přítomným důvody přemístění a informoval je o možnostech finančního vyrovnání za jejich majetek a nákladů na stěhování. Dále bylo na přítomné družstevníky a soukromé rolníky apelováno, aby přešli ke Státním statkům nebo Státním lesům, případně do zemědělských družstev v jiných obcích v okrese. Po skončení veřejné schůze bylo poté s každou rodinou či jednotlivcem jednáno zvlášť, přičemž každá rodina nebo jednatel se měli vyjádřit jaké nové povolání si chtějí zvolit a kam se chtějí přestěhovat.²⁶ Deset rodin se na žádost ministerstva zemědělství přestěhovalo do okresu Podbořany v Karlovarském kraji. Že se v tomto případě nejednalo o přestěhování z vlastní vůle přesídlenců svědčí vyslání deputace několika takto postižených občanů z Košťálkova na úřad ministerstva zemědělství v Praze, kde se vyjadřovali o omezování osobní svobody.²⁷

Od 12. listopadu 1951, kdy byla přesídlovací akce vyhlášena, bylo z Košťálkova vystěhováno 110 osob a opuštěno 27 obydlí a zemědělských usedlostí. V Kuní se jednalo o 44 osob a 11 domů, v Rajchérově muselo odejít 22 osob ze šesti obydlí budov, v Pernárci 28 osob ze 7 domů, v Dětršíši 46 osob ze 13 domů a v Košláku 34 osob usazených v 8 domech.²⁸ Pozoruhodná je v tomto případě rychlost s jakou byla přesídlovací

akce obyvatel v zakázaném pásmu v dačickém okrese provedena, protože již k 31. prosinci 1951, tedy necelé dva měsíce po vydání prováděcích výnosů bylo přesídlení skončeno. Přitom ovšem místní úřady porušily platné nařízení, že nejprve mají být vystěhováni nespolehliví občané z hraničního pásma a teprve poté se mělo přistoupit k přesídlení lidí ze zakázaného pásma. K žádným komplikacím však nedošlo, neboť dačickém a novobystřickém pohraničí nebyl problém zajistit dostatek bytů pro přesídlence ještě před zahájením stěhování nespolehlivých osob v hraničním pásmu. Vedle vesnic, vysídlených v závěru roku 1951, byly již dříve v této oblasti v rámci výše popsané zalesňovací akce vysídleny obce Staré Hutě, odkud se vystěhovalo 9 rodin a Romava, kde své usedlosti muselo zanechat 8 rodin. V Košťálově tak zůstalo opuštěno celkem 75 obytných domů, v Kuní 21, v Rajchářově 49, v Pernárci 14, v Dětrší 25, v Košláku 6, v Romavě 67 a ve Starých Hutích 40 domů.²⁹

Přesídlovací akce si také vyžádala nemalé finanční prostředky. Pro majetek novousedlíků, pocházející z německých konfiskátů, prováděl náhradu Fond národní obnovy. Majetek starousedlíků stejně jako ostatní zemědělský majetek řešil Fond pozemkových reforem. Hradila se však také režie a náklady na přesídlení jako byly dopravné, příspěvky na úpravu nového bytu apod. Tyto náklady byly hrazeny z prostředků MV, přičemž každý ONV si měl na základě situace v okrese zažádat o přikázání potřebného úvěru. K tomuto účelu byl zřízen zvláštní účet „Likvidace osídlovací politiky“. Požadavky národních výborů však ve většině případů převyšovaly finanční možnosti ministerstva. Například ONV v Jindřichově Hradci žádal pro rok 1952 o úvěr 700 000 Kčs na stěhovací výlohy a dopravu a dalších 300 000 Kčs na úpravu nových bytů pro přesídlené rodiny. MV však tuto částku snížilo na 450 000 Kčs na stěhování a dopravné a 250 000 Kčs na úpravu bytů. Ani ONV v Dačicích nedostalo na přesídlovací akci celou požadovanou částku. Místo původně navrhovaného 1 000 000 Kčs pro rok 1952 na vysídlení 132 rodin, obdržel úřad jen polovinu požadovaných peněz, z toho 300 000 Kčs bylo určeno na dopravné a zbylých 200 000 Kčs na příspěvky přesídleným.³⁰

Po vysídlení obyvatel začaly mocenské orgány řešit problém opuštěných nemovitostí, které rychle chátraly a měnily se v ruiny. Přítomnost opuštěných objektů navíc znesnadňovala kontrolní a strážní službu pohraničnickům. Sítila především obava, aby vysídlené objekty nesloužily za úkryt osobám snažícím se dostat za hranice. Proto bylo záhy pro provedení přesídlení obyvatelstva rozhodnuto o úplné likvidaci obcí a osad, jakož i většiny dalších samostatně stojících objektů v zakázaném pásmu. Proces odstraňování budov v blízkosti státní hranice však probíhal v menší míře již několik let. Jak uvádí zpráva technického referátu ONV v Dačicích, bylo již v roce 1950 přiděleno soukromým zájemcům k odstranění 21 objektů v Romavě, 13 ve Starých Hutích, 4 v Košťálově a 1 v Dětrší.³¹

Usnesením předsednictva ÚV KSČ ze dne 2. dubna 1952 bylo uloženo ministru vnitra, aby zajistil v zakázaném pásmu zbourání a odstranění všech budov, pokud nebudou převzaty pohraničníky nebo ministerstvy národní obrany a vnitra.³² K provedení tohoto úkolu vydal ministr vnitra 16. srpna 1952 pro příslušné krajské a okresní národní výbory směrnice pro zbourání budov a zařízení v zakázaném pásmu.³³ V této souvislosti stojí také za pozornost nerealizovaný návrh dačických úředníků předložený na schůzi krajské komise pro přesídlení z pohraničí konané v Jihlavě 28. února 1952. Zde poukázali na skutečnost, že většina budov a zařízení určených k demolici v jejich oblasti pochází ze starých a kamenných objektů, jejichž rozebrání by se nevyplatilo, proto jako řešení navrhli zničení opuštěných vesnic při vojenském cvičení.³⁴

Demoliční akce v zakázaném pásmu se naplno rozběhly na počátku roku 1953. Akci řídily ONV a byly zajišťovány několika způsoby. Objekty určené ke zbourání byly nabídnuty podnikům v socialistickém sektoru, aby demolice provedly na vlastní náklady a získaný stavební materiál využily pro své účely. Později byly bouračky přidělovány též soukromým osobám, jimž bylo dáno k provedení demolice stavební povolení nebo s nimi byla sepsána smlouva o dílo, která jim za odvedenou práci nárokovala finanční odměnu. Podmínkou bylo úplné odstranění objektů, to je upravit zbořeníště do úrovně okolního terénu a také odevzdání upotřebitelného stavebního materiálu na příslušný MNV. Praxe však bývala často taková, že soukromníci využily provádění demolice k získání stavebního materiálu pro svou potřebu a zbytek bouračky nechaly stát. Také dačický bezpečnostní referent si postěžoval v hlášení pro svého nadřízeného v Jihlavě, kam napsal : „Ve většině případů nabyvatelé vybrali hodnotný materiál a trosky budov neodklidily“³⁵ Některé demolice byly zajišťovány na náklad státu a byly zadávány brigádníkům a stavebním podnikům, zejména pak národnímu podniku Zemstav, která k demoličním pracím mohla využívat těžkou techniku.³⁶

Demoliční práce v zakázaném pásmu v okresech Dačice a Jindřichův Hradec probíhaly přibližně do poloviny 50. let. V dvoukilometrovém pásmu kolem státní hranice mezi Novou Bystřicí a Starým Městem bylo nakonec odstraněno přes 600 domů a dalších stavebních objektů, včetně historických, kulturních a církevních památek, jakými byly například gotický kostel sv. Michala v Rajchěřově nebo románský kostel sv. Jana Křtitele v Mnichu. 19. listopadu 1955 zaslal odbor pro vnitřní věci (nástupce bezpečnostního referátu, pozn.aut.) při ONV v Dačicích na MV konečné vyúčtování poskytnutých záloh na demoliční práce v okrese, kde zároveň oznámil úspěšné ukončení akce.³⁷ Tragický osud jedenácti hraničních obcí a osad na Jindřichohradecku se naplnil.

Poznámky :

- 1) *Tato studie byla připravena v rámci autorova projektu „Ostraha státních hranic a její vliv na vývoj pohraničních území v Československu 1948-1960“ (Grantová agentura Akademie věd ČR a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR).*
- 2) *Sviták, Miloslav : Po stopách zaniklých vesnic na Jindřichohradecku, <http://www.jindrichohradecky.special.cz>*
- 3) *Přírodní škola v Praze.*
- 4) *Pačisková, Dana : Zmizelé vesnice na Novobystřicku. Diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích 2000, Táž : Zmizení vesnic na Novobystřicku. In. Zapomenutý všední den/Vergessener Alltag, Waldviertel Akademie/Česká Kanada 2001, s.xx-xx.*
- 5) *Počet obyvatel v uvedených obcích se po roce 1945 neustále měnil. Dana Pačisková ve své práci uvádí, že v roce 1946 žilo v Košťálkově xxx obyvatel, v Romavě xx, Starých Hutích xx, Kuní s osadami Dětršíš, Košlák a Pernárec xx a v Rajchěřově xx, přitom na konci roku 1947 byla tato obec již úplně opuštěná. Viz. Pačisková, Dana : Zmizelé obce Novobystřicka ...s.*
- 6) *Státní ústřední archiv v Praze (SÚA), fond Ministerstvo vnitra – tajné (MV-T), karton č. 3 (Osídlení pohraničního pásma 1946-1949)*
- 7) *Tamtéž.*
- 8) *Státní okresní archiv v Jindřichově Hradci (SOkA JH), fond Okresní úřad Jindřichův Hradec (OÚ JH), karton č. 890, sign. 25 (Protokol o konečném vymezení ploch určených k zalesnění v katastrálním území St.Hutě, Romava, Rajchěřov, 1948)*
- 9) *Tamtéž.*
- 10) *Tamtéž, karton č. 899, sign. 25 (Přesídlení obyvatel z Romavy a Starých Hutí do Rajchěřova, 1947-1948)*
- 11) *Tamtéž.*
- 12) *Tamtéž, karton č. 890, sign. 25 (Protokol ...)*
- 13) *Tamtéž, fond Okresní národní výbor Dačice (ONV Dačice), karton č. 342, sign. 170 (Likvidace obcí St.Hutě a Romava, 1948 – 1950).*
- 14) *Archív Ministerstva vnitra v Kanicích u Brna (A MV Kanice), fond A 12, inv. j. 216 (Hraniční pásmo – zřízení, 1950)*
- 15) *SÚA Praha, fond MV-T, karton č. 15, sign. T-M 284 (Usnesení o pohraničním území, 1951)*

- 16) *Pulec, Martin : Nástin organizace a činnosti ozbrojených pohraničních složek v letech 1948 – 1951. In. Securitas Imperii, 7/2001, s. xx.*
- 17) *SÚA Praha, fond MV – T, karton č. 25, sign. T-P 941 (Seznam míst v hraničním a zakázaném pásmu, 1951)*
- 18) *A MV Kanice, fond B 2, inv. j. 51 (Seznamy osob navržených k vystěhování ze ZP a HP do vnitrozemí/průvodní zpráva z okresu J.Hradec)*
- 19) *Tamtéž.*
- 20) *SÚA Praha, fond MV – T, sign. 254, karton č. 83 (Výnos o přemístění obyvatel ze zakázaného pásma a nespolehlivých obyvatel z hraničního pásma, 1951)*
- 21) *Tamtéž, sign. 480, karton č. 251 (Směrnice pro zjišťování a oceňování majetku zanechaného v pohraničním území a pro odškodnění za tento majetek)*
- 22) *A MV Kanice, fond B 2, inv. j. 51 (Seznamy osob navržených k vystěhování ze ZP a HP do vnitrozemí)*
- 23) *A MV Kanice, fond A 2/1, inv. j. 1818 (Státní hranice – Hraniční pásmo – zkušenosti)*
- 24) *A MV Kanice, fond B 2, inv. j. 51 (Seznamy osob navržených k vystěhování ze ZP a HP do vnitrozemí)*
- 25) *Moravský zemský archiv v Brně (MZA Brno), fond B – 126 KNV Jihlava, sign. 2002/282/55, karton č. 31 (Záležitosti hraničního pásma 1952-1957)*
- 26) *Tamtéž.*
- 27) *Tamtéž.*
- 28) *Tamtéž.*
- 29) *Tamtéž.*
- 30) *SÚA Praha, fond MV – T, sign. 452, karton č. 248 (Náhrady za nemovitý majetek v ZP 1951 - 1952)*
- 31) *SOka JH, fond ONV Dačice, sign.280, karton č. 379 (Odklizení trosk objektů určených ke zbourání v pohraničním pásmu, 1950)*
- 32) *A MV Kanice, fond A 6/1, inv. j. 74 (Demolice budov a zařízení v zakázaném pásmu, 1956)*
- 33) *SÚA Praha, fond MV – T, sign. 444, karton č. 89 (Směrnice pro zbourání budov a zařízení v zakázaném pásmu, 1952)*
- 34) *MZA Brno, fond B – 126 KNV Jihlava (Záležitosti hraničního pásma 1952 – 1957)*
- 35) *Tamtéž*
- 36) *A MV Kanice, fond A 2/1, inv. j. 246 (11. schůze kolegia MV – 28.3.1957)*
- 37) *MZA Brno, fond B – 126 KNV Jihlava (Záležitosti hraničního pásma 1952 – 1957)*